

Høringsuttalelse i anledning Barne- og familiedepartementets

“Utkast til forskrift om vedgåing av farskap utan moras medverknad”
http://www.odin.no/bfd/norsk/dok/hoeringer/paa_hoering/004051-080024/dok-bn.html

Innhold:

1. Innledning

2. FMO

3. Mor, far og barn

4. Hvorfor lovregulering?

4.1 Pater-est, erkjennelse og fastsetting

4.2 Lovens intensjoner

5. Loven, vitenskapen og hensynet til sakens parter

5.1 Kartlegging og eliminering av mulige feilkilder

5.2 Barnelovens nivåer

5.3 Mor, far og barn revisited

6. DNA-test

6.1 Fordeler og ulemper

6.2 Systemhensyn vs hensyn til barnets rett

6.3 Sannheten først – eller sist

7. Konkrete kommentarer

7.1 Kommentarer til forskriftens ordlyd

7.2 Kommentarer til BFDs kommentarer

8. Avslutning

1. Innledning

Forum for Menn og Omsorg (heretter forkortet FMO) avleverer med dette vår høringsuttalelse, og forutsetter at våre synspunkter er interessante uavhengig om vi er tatt med på Barne- og familiedepartementets (BFD) liste over høringsinstanser. Tiltross for at FMO tidligere har levert omfattende høringsuttalelser til barnelovrelevante spørsmål, er vi ikke oppført på BFDs liste. Vi velger å tolke dette som en glipp fra BFDs side.

2. FMO

FMO er et politisk og økonomisk uavhengig nettverksinitiativ som arbeider for å koordinere kompetanse om fedre og barn, for å sikre barn omsorg fra sine fedre før, under og evt etter skilsmisse/samlivsbrudd - dvs på ulike stadier i barns liv, uavhengig av foreldrenes samlivsstatus. Vårt utgangspunkt er ønsket om et samfunnssystem som likestiller far og mor juridisk-rettslig, økonomisk, sosialt og på andre måter slik at barn kan vokse opp med foreldre som anses som likeverdige. Vår erfaring tilsier at vi ennå har et stykke igjen. FMO har vesentlig kontakt med fedre som er eller har vært parter i barnefordelingssak, men også en del fedre som på ulikt vis har måttet avklare sitt "farskap" hvor disse har ment at en mer presis avklaring har vært på sin plass. FMO er kjent med at DNA-tester utføres i et visst omfang, og ser ingen alvorlige betenkeligheter med dette. Vår virksomhet inkluderer til en viss grad oppfølging enkeltsaker hvor problemstillingen er usikkert farskap. I vår virksomhet setter vi spesielt fokus på systemfeil.

FMO har tidligere avgitt flere høringsuttalelser til offentlige utredninger og til notater mv som konkret omhandler barnelovsspørsmål. Vi viser til følgende to uttalelser som angår barnelovsystemet direkte:

"Tiltak for å beskytte barn mot overgrep. Forslag om endringer i barneloven m.v. Rapport fra Arbeidsgruppe avgitt 16. februar 2004"

http://www.krisesenter.org/docs/horingsuttalelse_agr.htm

"Forslag om å innføre obligatorisk mekling ved samlivsbrudd for samboere med felles barn og å oppheve barnelovens definisjon av vanlig samværsrett"

http://www.krisesenter.org/docs/horingsuttalelse_bfd_110205.htm

3. Mor, far og barn

Ved siden av de hyppig forekommende tvistegjenstandene i barnefordelingssaker – foreldreansvar, bosted/omsorg og samvær – er størrelsene mor, far og barn (her fremstilt i uprioritert rekkefølge) de mest sentrale. Det er ikke likegyldig hvordan man definerer disse størrelsene, og hvordan man ser dem i sammenheng. Slik dagens lovverk er innrettet, defineres fremdeles far gjennom forholdet til mor, altså ikke uavhengig av sivilstatus/parforhold på. FMO anser denne bestemmelsen, kjent som pater-est – regelen, som en grunnleggende systemfeil som genererer en rekke feil vi må slite med på ulike nivåer, også som symbolregel. Far har fremdeles ingen selvstendig (juridisk) status i barns liv. FMO finner det tilstrekkelig å vise til denne kjensgjerning, samt eksempler på avledede rettigheter i forbindelse med omsorgspermisjon, når vi hevder at barns foreldre ikke betraktes som likeverdige fra samfunnets side, og at dette forhold ikke er gunstig for barns oppvekstbetingelser.

4. Hvorfor lovregulering?

4.1 Pater-est, erkjennelse og fastsetting

FMO har deltatt i et par barnelovhøringer allerede de siste par årene, og registrerer at det stadig vekk foretas mindre justeringer i lovsystemet. FMO etterlyser en mer helhetlig konsistent barnelov basert på grundige konsekvensanalyser. Barnelovutvalget (NOU 1977:35) foreslo i sin tid å oppheve pater-est regelen samt innføre automatisk foreldreansvar for samlevende. Det bakenforliggende hensyn, og motivasjonen for lovrevisjonen den gang for 30 år siden var et radikalt ønske om å likestille ikke bare barn, uavhengig av foreldrenes sivilstatus, men også foreldrene på et annet nivå, uavhengig om disse var gift eller ikke. Det tok 30 år fra Barnelovutvalget ble oppnevnt høsten -75, til samlevende foreldre – med knapt odelstingsflertall våren -05 – nå deler foreldreansvaret som hovedregel, hjemlet i lov, og uten mors vetorett som mulig hinder.

Men saker og ting løser seg ikke av den grunn. Fremdeles kan det stilles spørsmål ved erkjennelse og fastsetting av farskap, og FMO registrerer at en viktig symbolseier for de genuint likestillingsorienterte, ikke er nok til å skape fred i heimen. Når det fremdeles synes å være behov for forskrifter og presiseringer vedrørende praksis på dette område, tolker vi dette som nok et utslag av et ufullkomment system hvor man stadig flikker på lovverket – uten å foreta den grunnleggende radikale endringen som kan sette saker og ting på plass.

FMO registrerer at fastsetting av farskap også etter de nye reglene ikke nødvendigvis avklarer hvem som er far til barnet.

4.2 Lovens intensjoner

Barneloven regulerer flere forhold på ulike nivåer. Den opprinnelige "lovens ånd" fra Barnelovutvalget kunne synes å være en type komplementaritet, hvor mor og far, uavhengig av sivilstatus, var ment å utfylle hverandre i barnas liv. Foreldreansvaret slik det ble definert den gang stilte nettopp utfyllende størrelse som plikt og rett; makt og omsorg. Den ene siden, f.eks bestemmelsesretten, skulle ideelt sett ikke få dominans over den andre siden, omsorgsplikten, slik mor og far heller ikke skulle få dominere hverandre. Så langt har vi ikke kommet ennå. Lovens intensjoner bør uttrykkes mer presist fra myndighetenes side. FMO ser dessuten at lovens intensjoner bør reflekteres på alle nivåer i lovverket, dog ikke som en frase lik "barnets beste" som man kan mistenke er utformet for å ivareta systemets hensyn og ikke hensynet til foreldre og barn.

5. Loven, vitenskapen og hensynet til sakens parter

FMO ønsker seg en barnelov som er basert på vitenskapelig frembragt kunnskap og ikke på ideologiske føringer, myter og dogmer.

FMO etterlyser en forskningsbasert utredning av barnelovspørsmål, hvor man også drøfter hvilke konsekvenser de ulike alternativene har – empirisk – og hvordan de ulike systemnivåhensynene kan tenkes å harmonere eller disharmonere.

5.1 Kartlegging og eliminering av mulige feilkilder

Essensen i vitenskapelig arbeide, enten dette foregår på Universitet eller andre steder kan noe forenklet sammenfattes i ovenstående avsnittsoverskrift. Deler av barnelovsystemet tilrettelegger for at feilkilder kan forekomme, og at avdekking av feilkilder ikke nødvendigvis anses som like viktig. Hvilke hensyn som styrer lovgiverprosessen kan være så ymse. FMO oppfatter farskapslovgivningen som uttrykk for en foreldet tankegang, hvor lov og lovpraksis kan tilsløre virkeligheten. Hvis mor har vært utro og "far" i det hele tatt utsettes for dilemmaet med å rippe opp i "saken", kan ikke FMO se dette som mer tillatelig enn om far har bedrevet en smule hanky panky og ønsker å glatte over affæren. Sin erklærte fedreprofil til tross, FMO oppfatter at likestilling må gjelde også på dette området. Når det imidlertid kommer til barnets situasjon og hvordan ulike nivåhensyn skal avveies, mener FMO at hensynet til barnets rett til å kjenne sitt opphav må være det overordnede, også fordi dette skaper en bedre oversikt over mulige kilder til konflikt.

5.2 Barnelovens nivåer

Vi har allerede antydnet flere nivåer i lovgivningen og mulig disharmoni mellom ulike hensyn. "Barnets beste" anses som en uegnet størrelse til å definere forholdet mellom f.eks foreldrehensyn og hensynet til barnet. Likeledes ser vi at en manglende differensiering av nivåhensyn forhindrer at man mer pregnant kan påvise om f.eks påberopelse av "barnets beste" egentlig er en fordekt "hensynet til mor" – betraktning. For nærværende høringsrunde er de mest aktuelle nivåfeilslutninger lokalisert til forholdet mellom erkjennelse og fastsetting av farskap. En erkjennelse blir ikke mer korrekt om den ikke blir gjenstand for prøving, f.eks gjennom et søksmål som bunner i en mer og mindre legitim tvil om farskapet i den enkelte sak. FMO ønsker seg en lovgivning med tilhørende praksis som setter hensynet til barnets grunnleggende rett til å vite sitt opphav fremfor foreldrenes varierende ønsker og behov.

5.3 Mor, far og barn revisited

At det finnes "fedre" som avfinder seg med mors utroskap og fungerer som barnas "sosiale" fedre, forander ikke på dette grunnleggende forhold: Barnas rett til å kjenne sin egen historie og opphav. Vi snakker her også om lovgivningsnivåer som forholdet mellom regel og unntak. En mor er en mor, og en far er en far. FMO kan ikke se hvorfor og hvordan det er gunstig for samfunnet og for samfunnets medlemmer, som uten unntak faller inn under disse kategoriene, å opprettholde lov og praksis som ikke mer tydelig signaliserer ønsket om ryddighet i familieanliggender.

6. DNA-test

For å eliminere mulige feilkilder om farskap foreslår FMO at man innfører automatisk DNA-test ved alle fødsler. Denne grunnleggende demokratiske plikten vil slå likt ut for alle. De som har rent mel i posen har intet å frykte, mens de som ikke føler seg like sikre må lære seg å leve med usikkerheten, og hvis utroskap avdekkes, er også dette noe man må forholde seg til åpent og ikke stikke under stolen. Hensynet til barnet går foran.

6.1. Fordeler og ulemper

Man kan selvsagt liste opp både fordeler og ulemper til en slik lovgivning og praksis, Det offentlige må ta på seg en oppgave av et visst omfang som nødvendigvis koster penger. I forhold til ulik barnelovgenerert regulering av rettigheter og plikter, f.eks barnebidrag, vil det skape mer ryddighet sammenlignet med dagens situasjon. Systemhensynene kan variere, slik også hensynet til foreldrene og foreldregruppene. Kvinner som oppfatter DNA-test som mistillit mot kvinnekjønn, må ha rett til å mene slik subjektivt sett, på samme måte som menn både personlig og prinsipielt kan ønske seg tilbake til tiden da pater-est reglen var til for å beskytte menn mot uønsket ansvarsbyrde for utenomekteskapelige aktiviteter.

6.2 Systemhensyn vs hensyn til barnets rett

FMOs prinsipielle syn ligger på dette nivå: Hensynet til barnet og ryddigheten må gå foran varierende foreldremotiver og myndighetenes manglende vilje til å foreta en helhetlig konsekvensanalyse av barnelovsystemet. Skal man begynne et sted for å få saker og ting på plass, kan det kanpt tenkes et bedre utgangspunkt. FMO ser også at lovgivningen må utredes i forhold til regler om anonymitet og sæddonasjon. Her må barnet vente til myndighetsalder før det kan få kjennskap til sin far. FMO oppfordrer myndighetene til å utrede hvilke hensyn som skal telle mest også på dette området, samt lignende problemstillinger knyttet til kunstig befruktning og alternative "familieformer".

6.3 Sannheten først – eller sist

DNA-teknologien er tilgjengelig, sikker og rimelig. Det kreves en viss logistikk til å gjennomføre obligatorisk DNA-test, men ikke usannsynlig vil denne prosedyren tvinge seg frem – før eller senere. Når skal barnet få vite hvem som er far? Når skal offentlige myndigheter og helsevesen kunne kartlegge nye generasjoners genprofiler uten at kommersielle aktører får dominere markedet og sette premissene? Når skal sannheten om et barns tilkomst avklares?

7. Konkrete kommentarer

7.1 Kommentarer til forskriftens ordlyd

FMO har ingen nevneverdige kommentarer til forskriftens ordlyd

7.2 Kommentarer til BFDs kommentarer

FMO slutter seg i hovedsak til BFDs ledsagende kommentar til selve forskriften, med enkelte unntak, f.eks denne selvforklarende tekstsekvensen (kommentar til § 3):

Dersom mor er uenig i farskapet, må hun henvende seg til trygdeetaten innen en fastsatt frist for å få prøvet farskapet. Det er i morens egen interesse å handle raskt. På den annen side har hun nylig født et barn, trenger tid til å områ seg, diskutere saken, kanskje innhente juridisk bistand og ev. ta en privat DNA-prøve. Departementet foreslår derfor at fristen settes til 3 måneder.

8. Avslutning

FMO anser med dette høringsuttalelse rettidig inngitt. Redaksjonen avsluttet kl 15.50. Som nevnt innledningsvis, oppfatter vi forglemmelsen av FMO på listen over høringsinstanser som en glipp, da vi tidligere har figurert på listen. Skulle vi mot formodning ha tatt feil på dette punkt, anmoder vi BFD om å opplyse FMO og almenheten om hvilke kriterier som gjelder for hvilke instanser som anses som legitime høringsinstanser på de ulike områder

Nerdrum den 25. november 2005

Forum for Menn og Omsorg

Einar Nyaas

Ole Texmo